

Już w 1584 roku wągrowczanin wydał Psalterz, a 9 lat później Nowy Testament (1593). Prace nad przekładem Pisma Świętego nabrały wtedy tempa. Po kilku latach rękopis pełnego tłumaczenia, wraz z komentarzami, był gotowy. Niestety, ksiądz Wujek nie doczekał momentu publikacji.

Po jego śmierci w tekście dokonano licznych zmian i poprawek, w większości szkodzących pięknej, "wujkowej" polszczyźnie. Niemniej, Biblia w przekładzie wągrowczanina, wydana w 1599 roku, należy do najważniejszych dzieł kultury polskiej.

Ostatnie lata życia

Liczne zadania powierzane ks. Wujkowi przez władze zakonne, zmuszały go do licznych podróży. W warunkach XVI-wiecznych było to wyczerpujące i niebezpieczne. W ostatnich latach życia wągrowczanin coraz silniej odczuwał wpływ intensywnego trybu pracy. Dla odzyskania sił, zatrzymał się w 1594 roku – na 3 lata przed śmiercią – w Poznaniu. Pragnął w spokoju pracować nad przekładem Biblii. Niespełna rok później władze zakonne ponownie skierowały go do Siedmiogrodu. Uznano bowiem, że jest on jedyną osobą zdolną odbudować tam szkolnictwo jezuickie, zrujnowane w efekcie wojny z Turcją i rozruchów. Gdy dotarł na miejsce, rzucił się w wir pracy. Wkrótce zaczął słać listy do generała zakonu, z prośbą o umożliwienie powrotu do Polski. Zależało mu na dopilnowaniu i przyśpieszeniu wydania Biblii. Zgodę na powrót otrzymał na początku 1597 roku. Śpiesznie wyruszył w kierunku Krakowa, lecz już w drodze odezwały się dawne dolegliwości. Gdy dotarł do krakowskiego domu jezuitów, był chory, wyczerpany i wymagał kuracji. Mimo wszystko wciąż pracował. W przeddzień śmierci ukończył dedykację do dzieła „Żywot i nauka Pana Naszego Jezusa Chrystusa”.

Zmarł rankiem 27 lipca 1597 roku, otoczony przez współbraci zakonnych. Ks. Jakuba Wujka pochowano w kościele św. Barbary w Krakowie. Do dziś na fasadzie tej świątyni znajduje się tablica pamiątkowa poświęcona znakomitemu wągrowczaninowi.

Muzeum Regionalne w Wągrowcu, ul. Opacka 15, 62-100 Wągrowiec
tel. 67 26 85 911 e-mail: muzeum@opatowka.pl
www.muzeumwagrowiec.pl

Copyright: autor i Muzeum Regionalne w Wągrowcu.

2024

KS. JAKUB WUJEK Z WĄGROWCA

1541 - 27 VII 1597

Tekst i opracowanie: MARCIN MOEGLICH, Muzeum Regionalne w Wągrowcu

Ks. Jakub Wujek należy do najwybitniejszych twórców, którzy wywarli decydujący wpływ na kształtowanie współczesnej polszczyzny. Najważniejszym jego dziełem był przekład Biblii, który obowiązywał w polskim Kościele Rzymskokatolickim przez trzy i pół stulecia.

Dzieciństwo w Wągrowcu. Rodzina.

Jakub Wujek przyszedł na świat w 1541 roku. Był to dobry czas dla polskich miast i miasteczek, w których rozwijało się rzemiosło, handel i kwitła kultura. Wągrowiec należał do ośrodków średniej wielkości i wchodził właśnie w okres swojej świetności.

Ojciec Jakuba, Maciej Wujek, był zamożnym wągrowieckim piwowarem, członkiem władz cechowych i samorządowych. Rodzina Wujków należała do najbogatszych w mieście. Ich dom sąsiadował z młynem, stojącym przy moście na Wełnie. Niestety, budynki te nie przetrwały do naszych czasów. Dom Wujków znajdował się na parceli oznaczonej dziś numerem Rynek 1.

Prócz domu z browarem i ogrodów, Wujkowie posiadali pod miastem pola, łąki i zabudowania gospodarcze. Dobra sytuacja finansowa dała im możliwość zapewnienia dzieciom edukacji. Jakub rozpoczął edukację w miejscowej szkole parafialnej. Była ona przeznaczona wyłącznie dla chłopców, więc jego trzy siostry, Anna, Dorota i Małgorzata, pobierały naukę w domu. Później każda z nich otrzymała od rodziców sowity posąg, toteż jedna wyszła za młynarza, druga za lwowskiego kupca, a trzecia za organistę.

Edukacja

Szkoła parafialna znajdowała się nieopodal kościoła farnego, przy drodze w kierunku Skoków. Budynek był dobrze wyposażony i otaczał go rozległy ogród. Ówczesny rektor (nauczyciel) prędko dostrzegł wyjątkowe zdolności Jakuba. Być może miał on swój udział w przekonaniu rodziców do sfinansowania dalszej edukacji. Maciej i Elżbieta Wujkowie musieli na ten cel przeznaczyć znaczne kwoty, ponieważ wybrali dla syna jedną z renomowanych szkół na Śląsku. Nie mamy pewności do jakiego miasta trafił 14-letni Jakub – niektórzy badacze wskazują na Wrocław, ale bardziej prawdopodobnym kierunkiem wydaje się Nysa. Chociaż to zamożne miasto należało wówczas do biskupa wrocławskiego, bardzo dynamicznie rozwijał się w nim luteranizm (tego wyznania była część profesorów nyskiej szkoły). Wiele lat później Jakub Wujek wspominał w swojej autobiografii, że jako uczeń żywo zainteresował się “nowinkami religijnymi”. Kiedy wieści na ten temat dotarły do rodziców, postanowili czym prędzej sprowadzić syna do domu. Jakub miał wtedy prawie 18 lat i - za radą rodziców - objął posadę nauczyciela w jednej z podwągrowieckich szkół parafialnych. Był to krótki epizod. Wkrótce uzyskał od rodziców zgodę (i pieniądze) na podjęcie nauki w Akademii Krakowskiej. Uzyskanie tytułu bakałarza zajęło mu niecały rok. Dalszą naukę przerwała epidemia dżumy. Profesorowie i żacy opuścili objęty zarazą Kraków. Jakub Wujek trafił wtedy na dwór biskupa-humanisty Jakuba Uchańskiego. Otrzymał od niego posadę nauczyciela języków klasycznych, niemieckiego i matematyki. Od tego czasu biskup (wkrótce arcybiskup) wspierał wągrowczanina i stał się jego protektorem. To dzięki jego wsparciu Wujek mógł podjąć studia w Wiedniu, a później w Rzymie. W Wiecznym Mieście wstąpił do zakonu jezuitów. Do Polski powrócił, już jako zakonnik, w 1567 roku. Miał 26 lat.

Praca i zasługi Jakuba Wujka

Szesnaste stulecie, często określane jako „złoty wiek kultury polskiej”, było przełomowe dla kształtowania literackiej polszczyzny. Ks. Jakub Wujek bez wątpienia należy do najważniejszych polskich twórców tej epoki. Jego zbiory kazań, stanowiące kontrreformacyjną odpowiedź na postyllę Mikołaja Reja, należały do najbardziej poczytnych publikacji drugiej połowy XVI w. Natomiast przygotowany przez niego przekład Biblii (wydany w 1599 r.), był przez ponad 350 lat tekstem podstawowym w polskim Kościele Rzymskokatolickim.

Jakub zdobył świetne wykształcenie na europejskich uczelniach, w Rzymie obronił doktorat z teologii. Był poliglotą: znał łacinę, grekę, hebrajski, niemiecki, czeski i jak ostatnio się okazało – również angielski, co w tamtych czasach było rzadkością. Władze zakonne powierzały mu najbardziej odpowiedzialne zadania. Wymagały one świetnych umiejętności organizacyjnych i specjalistycznej wiedzy. Jego zasługą było zorganizowanie od podstaw kolegium jezuickiego w Poznaniu. Szkoła ta należała do najlepszych w Rzeczypospolitej i starano się przekształcić ją w uniwersytet. Nie doszło do tego, głównie ze względu na opór środowiska profesorów krakowskich.

Sukces osiągnięty przez Wujka w Poznaniu sprawił, że władze zakonne skierowały go następnie do Wilna. Powierzono mu misję zorganizowania tutaj kolejnego kolegium jezuickiego. Wujkowa szkoła prędko zyskała wielką sławę i znaczenie. To, czego nie udało się jezuitom zrealizować wcześniej w Poznaniu, osiągnął w Wilnie. Kolegium zostało przekształcone w uniwersytet - Akademię Wileńską. Ks. Jakub Wujek był jej pierwszym rektorem.

Na prośbę króla Stefana Batorego wągrowczanin opuścił Litwę i wyjechał do Siedmiogrodu (Transylwania), do ojczyzny króla. Jego zadaniem była opieka nad królewskim bratankiem i... położenie fundamentów pod działalność jezuickiej szkoły. Cały czas zajmował się także pracą twórczą. Jego książki (wszystkie o tematyce religijnej) pisane były piękną, klasyczną polszczyzną.

Przekład Biblii

Najważniejszym dziełem ks. Jakuba Wujka jest przekład Biblii na język polski. Praca nad tym wielkim dziełem trwała etapami, przez wiele lat.